

Enric Blanco

BOSTON-BARCELONA
Enric Blanco narra la seva heroica
travessia de l'Atlàntic

Pròleg i epíleg d'aquesta edició

SERGI DORIA

La Campana

*A la meva filleta Evalú dedico aquest llibre,
amb tot l'afecte del meu cor*

1a edició: novembre de 2006

© Pròleg i epíleg d'aquesta edició: Sergi Doria

© Edicions La Campana

Muntaner, 248, 1r, 2a

08021 Barcelona

Tel.: 93 453 16 65 / Fax: 93 451 89 18

Disseny coberta: Zink comunicació, S.L.

ISBN: 84-95616-93-9

Dipòsit legal: B. 47.833 - 2006

Fotocomposició: EdiGestió (Barcelona)

Imprès a Romanyà/Valls. Capellades (Barcelona)

PRÒLEG D'AQUESTA EDICIÓ
SERGI DORIA

Els anys vint i trenta foren el temps de «viure perillósament». La dècada del *Plus Ultra* i de l'aviador Lindberg. Saint-Exupéry cartografia des del cel la «terra dels homes»... A Catalunya, un altre aviador, Josep Canudas, funda el 1922 la Penya de l'Aire; el 1929 dirigeix amb Guillem Xuclà l'Escola d'Aviació de Barcelona i sobrevola l'Exposició amb l'avió *Spirit of Prat*. Les notícies d'aventurers a la recerca de l'heroïcitat sovintegen a la premsa. Els «capitans intrèpids» del segle XX baten rècords i coquetegen amb la mort. L'aventura pot culminar amb bany de multituds o misteriosa desaparició, com la dels tripulants d'un hidroavió Dornier, perduts a l'oceà i rescatats pel vaixell britànic *Eagle*. Els lectors segueixen la peripècia com un fulletó per entregues. El 1924, el francès Alain Gerbault havia travessat l'Atlàntic a bord del *Firecrest* i el 1929 navega de Nova York a Tahití. Inspirat per l'*Snark* de Jack London, narra les seves peripècies als llibres *Seul à travers l'Atlantique* i *À la poursuite du Soleil*.

Si els herois integraven el catàleg de la modernor, a la Catalunya més cosmopolita li calia un aventurer d'aquesta mena... I va venir per l'oceà. El 5 d'octubre de 1930, l'Enric Blanco Alberich arriba triomfal al port de Barcelona, procedent de Boston. Blanco també ha llegit els llibres de London i admira els «esperits agosarats, cansats de viure en la monotonía de la vida». L'acompanya Mary Rader, la seva dona nord-americana, i la filla de set anys, Evaline Lucy, Evalú. Assoleix la gesta amb una petita embarcació de vela de 37 peus de llargada, 11 d'amplada i 6 de calat. Blanco va comprar el balandre de segona mà i va esmerçar tots els seus estalvis producte de la seva feina de professor d'espanyol a les universitats de Wisconsin, Ohio i Iowa. La barca porta el diminutiu del nom de la petita: *Evalú*. La família Blanco havia sortit el 12 de juliol i va passar 85 dies a la mar. Con ja hem dit, la gesta del capità Blanco no era nova: l'havien fet navegants d'altres nacionalitats, però era el primer cop que la protagonitzava un català. Un català que va sortir d'amagat de la seva terra i va hissar als Estats Units la bandera del *self made man*. Blanco era l'arquetipus de l'individualista, capaç de superar les adversitats. Així ho palesa, el novembre de 1930, l'escriptor Josep Miracle al magazín *D'Ací i d'Allà*: «Els nostres dies són plens de la suggestió i de la passió que el mar exerceix en l'ànima dels homes; Alain Gerbault, per dir un cas de fora i Enric Blanco, per dir un cas de casa nostra, són magnífics testimonis...»

D'aquella passió marítima va sorgir un llibre, *Boston-Barcelona*, al qual es fa referència en un reportatge d'Irene Polo al setmanari *Imatges*. Un matí d'hivern vaig descobrir-ne un exemplar en una parada dels Encants. En obrir-lo, vaig veure que estava autografiat pel mateix Enric Blanco. La tinta de la signatura, del color de la mar, no s'havia descolorit; com si el professor esdevingut capità d'un petit balandre i heroi de portada ens fes arribar un missatge del Més Enllà.

El llibre va gaudir d'una gran acceptació popular quan va veure la llum l'any 1931 en castellà i en català. Se'n van fer dues edicions i va tenir un ampli ressò en la premsa del moment, encapçalada pel setmanari *La Rambla*, que va difondre la gesta de Blanco i va auspicar l'edició del llibre, nodrit dels apunts del capità en el seu periple atlàntic. Calia recuperar aquell document d'un català de la Barceloneta que tornà victoriós a la seva ciutat després de dues dècades als Estats Units i que narra la seva lluita per arribar a ser profeta a la seva terra. Però tot esdevé un judici precipitat: res de «flors i violes»... Volia reconstruir el dia a dia de l'estada d'Enric Blanco a Barcelona, des de la seva arribada triomfal aquell octubre de 1930 fins a la seva fugida, quasi clandestina, el març de 1931. Què el va empènyer a marxar tan sobtadament? Vaig consultar les hemeroteques de la Biblioteca de Catalunya i l'Arxiu Municipal de la Casa de l'Ardiaca. A mesura que fullejava les groguenques pàgines de *La Publicitat*, *Las Noticias*, *La Noche*, *Diario de Barcelona*, *La Prensa*, *El*

Noticiero Universal, El Mundo Deportivo, La Vanguardia, La Rambla o de revistes com *Imatges, Estampa* o *D'Ací i d'Allà*, m'endinsava en la lletra petita: una tortuosa crònica familiar que omple d'ombres l'experiència barcelonina d'aquell capità de caràcter problemàtic. Va arribar un punt en què la informació s'anava fent més escadussera, fins a dissoldre's en l'oceà de l'oblit d'on pretenc rescatar la figura i peripècia de l'home que va vèncer l'Atlàntic però no va poder vèncer la inadaptació social.

Mai sabrem com era realment Enric Blanco. Heroi? Inconformista? Egòlatra? Conjectures a part, el que tenim és aquest llibre, una mostra prou reeixida de la literatura de viatges, on el nostre home evoca els seus orígens humils; descobreix la mar com a grumet en vaixells on es barrejava la sentor de les mercaderies i el contacte humà amb mariners bregats: olor de suor i gust de *schnapps*... Experiències semblants al Malcolm Lowry d'*Ultramarina*, on parla d'un adolescent que es fa home i té nòvies a cada port. Amb una prosa directa, Blanco recorda la seva arribada als Estats Units, els tres anys de soldat i el procés d'«americanització» fins a establir-se de professor d'espanyol a la universitat d'Iowa.

Blanco, però, no és un home que «toca de peus a terra». Sent la crida aventurera i aprecia més la solitud de la travessia marinera que el brogit de la civilització urbanita. En la segona part del llibre, Blanco descriu les penes i treballs per aplegar diners i comprar una

embarcació. Són anys d'estalvis i privacions fins que el 12 de juliol de 1930 comença l'aventura oceànica. El relat té la força del testimoni d'aquells anys d'heroisme cosmopolita, però palesa també els dubtes d'una persona abocada a un destí incert. En aquells silencis de l'Atlàntic, mentre afronta els problemes de navegació en una embarcació precària, Blanco desvela les arestes de la seva personalitat i un cert sentit de culpabilitat per haver implicat la dona i la filla en «l'heroisme en família». Heroisme que tal vegada respon a l'egoisme individualista de Blanco, quan diu que la seva esposa Mary «governa l'embarcació d'una manera lamentable». Entre calmes desesperants i temporals culmina la ruta d'aquest home impacient i perfeccionista que intenta apaivagar neguits en les aigües de l'Atlàntic. Com tantes vegades s'ha dit, el viatge importa més que el punt d'arribada. En arribar victoriós a Barcelona, Blanco supera una assignatura pendent amb el passat, però no triga a sentir de nou la insatisfacció. La necessitat de fugir. En aquest sentit, Blanco va escriure també el seu llibre del desassossec.

SERGI DORIA

*Barcelona-Sant Feliu de Guíxols,
juliol de 2006*

Blanco, estímulo

No sé ben bé per què sempre he estat enemic del costum de començar les obres amb un pròleg a càrrec d'un senyor amic o conegut de l'autor. En obrir un llibre i trobar-hi un capítol en cursiva als primers fulls, no puc evitar mai pensar que el prologuista hi entra més o menys emboscat –com un polissó, potser; un polissó d'aquells que ja s'hi compta en emprendre el viatge– i es presenta amb un petit somriure burleta, en el lloc on el lector volia trobar, il·lusionat i amb els braços oberts, l'autor del llibre acabat d'adquirir.

I sempre he pensat que, fet i fet, no és el prologuista el que obre la cortina per deixar pas a l'autor; no: la cortina s'obre sola i de bat a bat, ja en el títol del llibre si es tracta d'un títol suggestiu. Passa l'autor, solemnement, i, darrere seu, amagat, el prologuista treu una mica el nas.

L'obligada gosadia del prologuista troba, però, sovint, el seu càstig. Molts lectors fan com si no s'haguessin adonat del polissó. Estic convençut que si els

lectors volguessin ésser francs –francs de debò– gairebé tots ens dirien que passen per alt el pròleg i llegeixen l'obra, que es allò que interessa directament, allò que ha interessat en adquirir el llibre en la suggestió d'un títol o d'un nom. I en el millor dels casos, quan s'ha acabat la lectura i el temps no apressa, el lector passarà tot just els ulls, lectura superficial i distreta, sobre el capítol en cursiva, més o menys llarg, més o menys reeixit, més o menys àgil, que omple els primers fulls...

Qui m'havia de dir que un dia jo em veuria obligat a fer aquest paper del qual sempre he estat enemic! Sembla estrany que tenint aquesta opinió sigui jo l'encarregat d'escriure uns quants fulls en cursiva –que no goso dir-ne pròleg– al començament d'un llibre! D'un llibre d'Enric Blanco, en el qual m'embarco també, una mica, com un polissó. Això té una sola, única, explicació. Cal trobar-la, només, en l'admiració que va desvetllar en mi la gesta de Blanco. I tant com la gesta, tant com l'audàcia, la persona de Blanco, d'una modèstia rude i captivadora.

Hi ha ajudat, encara, el deure que com a català tinc vers l'il·lustre compatriota que és aquest home que ha travessat l'Atlàntic amb una plena confiança en ell mateix. Tanta, que pot endur-se amb ell tota la seva fortuna –arreglada amb els afanys i les privacions d'una colla d'anys–, dòlars convertits en fustes i en velles exposades a tots els vents i a totes les mars, i, encara més, tot el seu tresor espiritual. Tot allò que la vida,

després d'una atzarosa aventura de joventut, li ha donat com a premi i com a consol: la dona i l'infant. L'esposa i la filleta; la companya que l'ha seguit, fidel, i l'infant que ha esdevingut ídol en el pensament i en el delit del pare, per obra i gràcia del qual s'ha convertit, a través dels oceans, camí de Catalunya, en Princesa del Mar. Princesa imaginada pel pare mariner per tornar agradables i bones les dures hores del viatge, que reencarna, avui, en aquesta petita heroïna Evalú...

* * *

Una de les coses que s'ha censurat a Blanco és l' haver fet córrer el risc de l'aventura, de la gran aventura, a la muller i especialment a la filla. Això és, per a mi, un altre motiu d'admiració per Enric Blanco. Tant com aquella confiança en ell mateix, elles han estat factor principalíssim en l'èxit de la travessia, que honorant-lo a ell, honora a Catalunya. Hi ha, en el llibre que ara llegiràs, lector, o que ja has llegit, unes hores incertes d'angúnia, hores amb llargada de dies, en les quals el capità de l'Evalú caminava sense rumb pels camins infinits de la mar; hi ha nits, llargues i desolades com una eternitat, en les quals fallaven els càlculs i les estrelles, i fallaven, descoratjades, les mans del governall... Qui sap, en aquells dies i en aquelles nits, què hauria estat del capità si no hagués sentit, prop la galta mullada de mar i de llàgrimes, l'alè de la muller i la joia inconscient de la filla! Qui sap què

hauria fet el capità en aquells moments si hagués estat l'únic tripulant a bord, si hagués sabut que en «allò» només hi havia en joc la seva vida i la seva pell!

Però el capità defensava l'Evalú amb totes les forces, perquè defensava tot el que tenia, tot el que la vida li havia donat.

* * *

I com podria deixar de subratllar, encara, en aquest capità Blanco, la força d'una voluntat, l'empenta d'una afirmació, la bella tossuderia de guanyar al destí una batalla de somni? La genteta, d'aquests homes de la fusta de Blanco, en diu anormals, en diu boigs, en diu suïcides. Deliciosa i envejable anormalitat! Jo en dic homes admirables: la vida té per a ells un sentit nou, un estímul i una confiança noves, que són la seva sal i la seva força. Només els homes d'aquest tremp, només el homes d'aquesta fusta de Blanco tenen, a les seves mans, el secret de l'esdevenidor. Amb ells, són possibles les grans gestes col·lectives que fan pobles grans, que fan homes lliures.

Com a catalans i com a ciutadans –ja no és un afer purament esportiu– estem doblement obligats amb Enric Blanco, que és exemple i és estímul, perquè ha pogut escriure una pàgina brillant de la història moderna d'aquest nostre poble europeu.

No són suficients, per això, els aplaudiments que saludaren amb entusiasme la seva arribada al port de

Barcelona. Bé estaven, aleshores, els esclats d'entusiasme i d'admiració per l'heroi germà. Però hi ha un altre aplaudiment millor, una altra cordialitat que Blanco agrairà tant o més que aquells primers: i és el de conservar-lo entre nosaltres. No fóra gentil, ni eficaç, que haguéssim de reunir-nos un altre dia al port per acomiadar l'Evalú i la seva tripulació, a la recerca d'altres cels perquè la vida no fou possible sota els cels de Catalunya.

Com a catalans ens sentiríem avergonyits.

Com a homes, humiliats.

J. SUNYOL i GARRIGA

PRÒLEG DE L'AUTOR
ENRIC BLANCO

Vint-i-dos anys d'una vida

Tardor de 1907. Barcelona. Un infant, un pillet de platja, somiador i romàntic, que s'embadalia davant els velers que entraven i sortien mansament del port.

Un dia, el pillet de platja s'embarcà de cambrer en el *Clotilde*, un bergantí-goleta petit i vell, que feia la carrera d'Amèrica. El pillet de platja era jo...

Vam sortir de Barcelona amb un carregament de teules i rajoles de València, cap a l'Havana. Fins a coberta portàvem càrrega, de tan plens que anàvem. No recordo ara el temps que vam trigar de Barcelona a Gibraltar, però sé molt bé que després de passar l'Estret ens agafà un formidable temporal. Era a últims de desembre. Vam passar la nit de Nadal a la capa, en un temporal desfet. El capità cridà tota la tripulació a la cambra i vam beure bastant, va brindar-se i es cantaren cançons mentre el vent xiulava pel cordam. Cap a mitjanit el capità donà ordres de llançar a l'aigua el carregament de teules que portàvem a coberta. En aquells moments la cosa devia anar molt malament.

Després, vam derivar i vam córrer el temporal cap a l'Estret, i vam poder ancorar a la badia de Gibraltar, fins que va amainar el temps.

Aquest és el primer temporal que vaig veure. Poca cosa puc dir de la resta del viatge. Vam anar a l'Havana seguint la ruta dels vents alisis –paradís dels mariners. Aquelles meravelloses nits del tròpic, amb una lluna tan clara com el dia; amb una atmosfera perfumada i tèbia, amb l'ambient misteriós, únic, d'aquelles latituds, van deixar en el meu esperit una impressió profunda. D'aleshores ençà, sóc un enamorat dels països tropicals. Estic segur que si hi ha un Paradís, el seu clima deu ésser tropical. No puc imaginar un Paradís on la gent vagi carregada de roba.

Vam passar uns dies a l'Havana i d'allà vam sortir cap a Fernandina, a la Florida. Aquella era la meva primera visita als Estats Units –on, més tard, jo havia de passar els vint anys millors de la meva vida. Vam carregar fusta i marxàrem rumb a Europa, amb destinació a València. De Gibraltar a l'Havana havíem estat 53 dies. De Fernandina a València estiguérem 53 dies. Recordo que, durant el viatge de tornada, un dia estàvem encalmats prop de les illes Açores i vam veure sobre l'aigua unes immenses tortugues, que suraven plàcidament. Ens fou possible d'agafar-ne algunes, i durant molts dies no vam menjar altra cosa que carn de tortuga.

En terra novament, jo no podia acostumar-me a la vida rutinària i grisa d'un obrer. El mar, els tròpics, la

vida lliure del mariner, exercien sobre mi un atractiu tan poderós que no hi havia manera de resignar-me a quedar-me. I tres mesos després de la meva tornada, vaig embarcar de grumet en el bergantí-goleta *Xalà*, que també feia la carrera d'Amèrica. Portàvem, en aquest viatge, un carregament de vins i licors destinat a Centreamèrica.

Vam sortir de Barcelona el dia 4 d'octubre de 1908. Ja no hi havia de tornar fins al cap de vint-i-dos anys. Vam anar a Trujillo, La Ceiba i, finalment, a Puerto Cortés, de la República d'Hondures. A Puerto Cortés hi havia uns mosquits enormes, molt malignes, i alguns mariners van agafar les febres.

Una nit, a Trujillo, el capità, un mariner i jo vam anar a visitar un poblet d'indis caribs dels afores de la capital, en plena selva. Aquests indis coneixen l'espanyol, per bé que entre ells parlen sempre carib. Vam anar a una cabana molt gran, on hi havia un ball. Els balladors, homes i dones, dansaven lentament, en cercle, al so lúgubre d'un tabal. Ballaven amb els ulls tancats, el rostre al cel, en una mena de somni místic, i deien paraules en la seva llengua. Feia una calor asfixiant, i la suor corria per les seves carns gairebé negres. El local, mig a les fosques, il·luminat per unes dèbils torxes que feien brillar les cares humides dels balladors, tenia un aspecte fantàstic. La selva verge, el lúgubre so del tabal, la dansa macabra i els rostres negres i lluents dels balladors tenien un no sé què d'ultratomba, i van fer-me una impressió inesborrable.

El capità començà a parlar amb una índia que tenia al seu costat. Va dir-li que jo era el seu fill i que volia casar-me amb la filla d'ella. El capità del *Xalà* estava de bon humor, aquella nit. La dona se'n feia creus i deia que el capità era massa ric per casar un fill seu amb una pobra índia. Després va cridar la seva filla per tal que la coneguéssim. La noia, de la meva edat, anava mig nua. Tenia un rostre simpàtic. A mi no va desagradar-me del tot. Però la insistència del capità i el seu to seriós van alarmar-me: «Què diria la nòvia que jo tenia a Barcelona –pensava jo– quan sabés que m'havia casat amb una índia que anava mig nua?»... A la fi vam marxar. La mare índia restà convençuda que l'endemà seria la meva sogra. Però dos dies després partíem de Trujillo. No he vist més, és clar, la noia mig nua dels indis, però el record d'aquella nit no fugirà mai més de la meva memòria...

A Puerto Cortés hi havia un general de l'exèrcit d'Hondures que tenia el comandament de la plaça. Els soldats d'aquest general –la guarnició de la plaça– presentaven un aspecte força deplorable. Tots anaven descalços, cadascú vestia d'una manera diferent i alguns anaven mig despullats. Això sí, portaven uns fusells formidables i les seves dèbils espatlles es doblegaven sota el pes d'unes immenses cananes abarrota-des de municions.

El capità convidà a bord el general i la seva esposa, i per a l'ocasió es matà un gall que havia fet la travessia de l'Atlàntic amb nosaltres. Per cert que, a l'hora de

matar-lo, se'ns escapà, i si no som amatents a caçar-lo tenim un conflicte amb la força armada de Puerto Cortés, perquè el general s'hauria pensat sens dubte que ens burlàvem d'ell en oferir-li el nostre menjar habitual. Per fi, tot arranjat, vam anar a terra amb el bot a cercar el general i la seva mitja taronja. Ell va venir vestit de gala, amb cordons daurats, botons de llautó i una gorra molt estrambòtica. És una cosa notable els exèrcits d'aquests països minúsculs: gairebé tots adopten uniformes exagerats, grotescos, que causen una impressió de pallassada i no de força. El nostre general era així. En canvi, la seva esposa era una dona de primer ordre. Bella, de formes voluptuoses i uns ulls que encenien la sang. Trenta anys. El general era petit, flac; tenia els ulls apagats i semblava acabat. Així que arribaren a bord, insistí a entrar de seguida a la cambra: penso que es va adonar de les mirades que els tripulants del *Xalà* adreçaven a la seva esposa.

Jo no sé com anà el dinar ni si trobaren bo el gall. Però recordo que tornaren a terra molt aviat i que, en desembarcar, la generala ens donà les gràcies amb un somriure calidíssim. Nosaltres vam restar uns moments al moll, admirant aquell cos de dona que s'allunyava... Vaig comprendre, aleshores, per què hi ha tantes revolucions als països tropicals.

De Puerto Cortés vam anar a Laguna del Carmen, a Mèxic. Allà havíem de carregar fusta per a Espanya i allà vaig decidir quedar-me a l'estranger. Em calgué desertar del *Xalà*, perquè el contracte que havia signat

a Barcelona exigia que hi tornés en el mateix vaixell. Vaig fer les gestions necessàries, i un matí, a l'hora d'esmorzar, vaig agafar les cartes de la meva nòvia Lola, i, sense més roba ni equipatge que el que portava damunt, sense cap diner, vaig marxar tranquil·lament del *Xalà* i vaig anar a bord del vapor mexicà *Hidalgo*, on havia aconseguit plaça de mariner. Al *Xalà* vaig deixar-hi una mica de roba i tots els diners que se'm devien com a salari pels mesos que havia treballat al vaixell. La roba se la repartiren els mariners, i les pesetes se les quedaren els senyors armadors...

* * *

Vaig navegar uns mesos en l'*Hidalgo*. No gaires. En aquell temps els mariners, als vaixells mexicans, eren tractats com a esclaus. L'*Hidalgo* feia la carrera de tota la costa mexicana, i vam anar a Puerto Mèxico, Tuxpan, Tampico i Veracruz. Però en aquell maleït vaixell els mariners érem bèsties de càrrega i no homes. De nit, a la mar, havíem de fer guàrdia al timó i de dia se'ns feia treballar com a negres. Els diumenges treballàvem fins a la una de la tarda; per tant, gairebé no podíem descansar. Un dia, a Veracruz, quan pintàvem el costat, el pilot –espanyol, per cert– va reparar-me durament perquè jo no treballava amb tant d'afany com ell hauria volgut. Només em faltava allò. L'endemà vaig dir al contramestre que no volia treballar més i vaig anar a passejar pels carrers de Veracruz.

Al migdia, quan vaig presentar-me a cobrar, el pilot va fer-me més bona cara i em va dir que em quedés. Però el meu pare era aragonès i jo sóc tossut; a més a més, ja n'estava tip, de mexicans. Vaig insistir, em pagaren i ja sóc a Veracruz desembarcat, amb unes monedes a la butxaca, completament lliure i el món sencer al meu davant.

Vaig viure uns quants dies a Veracruz amb un espanyol, gallec –el món és ple de gallecs. Ell vivia amb una mexicana de temperament molt càlid. Cada dia es barallaven; ell li donava una tremenda pallissa, ella volia matar-lo a cops d'estisores i jo els havia de separar. Però, així que arribava la nit, començaven a abraçar-se, es besaven apassionadament i passaven la nit fent-se l'amor. L'endemà tornava a començar la baralla. I així sempre. Aviat, però, vaig cansar-me del meu paper de pacificador. Un dia que em passejava pel moll van dir-me que en un vaixell danès necessitaven un mariner. Sense pensar-m'hi gens, vaig presentar-me a bord i vaig trobar que el pilot parlava mitja dotzena de paraules d'espanyol. El resultat fou que aquell mateix dia vaig quedar embarcat de mariner al vaixell danès *Nordboen*. A la nit vaig acomiadar-me de la gentil mexicana i del seu gallec, i vaig deixar-los abraçats, fent-se l'amor com cada nit. Vaig observar que ell tenia una esgarrinxada a la cara i ella alguns blaus als braços i al coll... Però aleshores es besaven copiosament.

Els tripulants del *Nordboen* eren tots alemanys o escandinaus, i cap d'ells no parlava espanyol. Natural-

ment jo tampoc no parlava la seva llengua. Però jo era un bon mariner, sabia la maniobra d'un vaixell, i quan hom sap la seva obligació sobren les paraules. Aquella gent em tractà bé, especialment el capità i els oficials. Vaig trobar més justícia en un dia a bord del *Nordboen* que en tots els mesos que havia estat al *Clotilde*, al *Xalà* i a l'*Hidalgo* plegats.

De Veracruz vam anar a Pensacola i Norfolk, als Estats Units, i d'allà a Suècia, a Helsingor. Era el mes de juliol de 1909. Jo tenia divuit anys.

A Helsingor pujava cada dia a bord una noia sueca, aproximadament de la meva edat. Venia postals i mocadors. No ens enteníem, però, sigui com sigui, es creà entre tots dos una certa simpatia. Jo sabia molt bé l'hora que aquella noia vindria a bord, i penso que ella també sabia que a aquella hora, sens falta, m'hi trobaria a mi. La qual cosa demostra que el llenguatge dels ulls és internacional. Ella arribava, s'asseia al meu costat i m'ensenyava totes les postals que tenia. Jo admirava les postals, feia gestos de profunda estima i agraïment i, al meu torn, li ensenyava a ella unes postals d'Amèrica que posseïa. Ella també mostrava una intensa admiració, em somreïa i passàvem una estona mirant-nos l'un a l'altre, sense dir paraula. Què podíem dir-nos si no ens enteníem? Després, ella s'aixecava, em donava la mà, una mà tèbia que jo estrenyia amb fervor, i marxava. I això passava cada dia. Cada dia ella m'ensenyava les mateixes postals, jo les admirava, i, al seu torn, ella admirava les postals meves,

sempre les mateixes. Era blanca i fina. Un dia vaig donar-li un mocador de seda i li vaig fer un petó. Va enrogir, es commogué tota i va donar-me totes les postals i els mocadors que portava al cistell. Jo vaig refusar, tan gentilment com vaig saber, i aleshores ella va anar-se'n, confosa. Aquell dia va oblidar-se de donar-me la mà.

No tornà més a bord. Però, al cap de dos dies, quan jo era a coberta treballant, vaig veure, entre unes bales de cotó del moll, el vestit blanc d'una noia que m'estava espiant. Desaparegué així que va notar que jo la mirava. L'endemà sortírem cap a Dinamarca, a Helsingor. Pocs moments abans de llevar àncora, vaig rebre una capseta en la qual hi havia una magnífica postal amb dos cors brodats en seda roja i llaçats amb una cinta. Al marge, molt ben escrit, un nom: Vera Isaksen... No he vist Vera mai més.

A Helsingor vam posar el *Nordboen* al dic sec i el capità acomiadà tota la tripulació. Però abans va preguntar-me si jo volia quedar-me a bord com a guardià del vaixell. Vaig respondre afirmativament, i ja em tenni constituït en guardià d'un vaixell danès, a Dinamarca, i sense saber ni una paraula de la llengua del país. Menjava en un restaurant molt simpàtic, en el qual servien el menjar unes cambreses bellíssimes. Quant menjar! Aquella gent menja enormement. Després d'una copeta de *schnapps*, que és un aiguardent d'una força extraordinària, venien els entrants, que tots sols ja eren un dinar abundant, i després els plats

forts. Per a mi era una feina difícilíssima arribar més enllà dels entrants. Però aquells admirables escandinaus s'empassaven tot el que els posaven al davant, ho remullaven amb copioses copes de *schnapps* i després es quedaven tan frescos. Per a mi era un misteri indesxifrable el fet que aquelles dones del país mengessin tant i fossin, alhora, tan boniques i espirituals.

Al mes d'agost el *Nordboen* fou botat a l'aigua i, amb una tripulació nova de danesos, vam sortir cap a Newcastle, a Anglaterra. D'allí vam anar al Canadà, al Quebec. En aquesta travessia vaig barallar-me amb un danès molt poca-solta, anomenat Andersen. Aquest ximple m'agafà tírria no sé per què i m'insultava a cada moment. Vaig prendre paciència uns quants dies i això acabà d'envalentir Andersen. Un dia, a taula, Andersen ja havia acabat de menjar i rosegava un os. De sobte, va treure's l'os de la boca i va tirar-lo al meu plat de sopa. Vaig perdre el món de vista; mai no m'havia sentit tan furiós com en aquell moment. Vaig aixecar-me i el meu plat, ple de sopa, anà a parar a la cara del danès. Després –completament encegat– vaig agafar una destrat que hi havia penjada a la paret. No tenia altra idea que matar aquell porc. Vaig abraonar-me sobre Andersen amb la destrat enlaire, però ell, agilíssim, saltà a fora del castell de proa i cridant com un desesperat arrencà a córrer cap a popa, i jo al seu darrere amb la destrat a punt de caure. El va salvar el cuiner. Era un danès gegantí, i quan vaig passar per

davant de la cuina se'm tirà al damunt i vam rodolar tots dos sobre coberta. Van venir altres mariners i els oficials, i en un moment van tancar-me al llatzeret, on vaig passar el dia i la nit, asserenant-me. L'endemà, el capità em féu un sermonet i va alliberar-me. Quan vaig tornar a proa, tothom em respectava profundament. Andersen no tornà a ficar-se més amb mi, i fins penso que em tenia mitja por.

A la costa del Canadà vam trobar molts icebergs. Vam veure també el que els anglesos en diuen *Northern lights*, una mena de llum violada que es veu de nit i produeix uns efectes fantàstics al cel. Érem al mes de setembre i ja feia força fred. De tornada vam anar a França, a Rouen, on vaig decidir desembarcar. Jo tenia interès en aprendre l'anglès, i en el *Nordboen* no era possible. Vaix deixar, doncs, el vaixell i vaig acomiadar-me del seu capità, que tan bo havia estat amb mi. De Rouen vaig saltar altra vegada a Newcastle. Però al cap de pocs dies m'embarcava en un altre vapor danès: l'*Svend*, com si no pogués desempallegar-me dels danesos. Per què? Doncs, molt simplement: perquè quan no hi ha altra cosa, cal acceptar el que es presenta, i gràcies. Però l'*Svend* no era el *Nordboen*, al contrari. Era un vaixell brut, petit i miserable. El capità era un ximple que es deixava insultar pel primer oficial, i aquest era l'home més ronyós i més embriac que he vist en la meva vida. No recordo el seu nom i em sap greu. A cada port, aquest pilot baixava a comprar una gran quantitat de whisky, i quan ens fèiem a

la mar anava carregat d'ampolles i d'embriaguesa. Aleshores es plantava davant el capità i l'insultava i li deia que no sabia res de res. El capità acabava per fer-lo tancar a la seva cabina fins que li passés la mona. I així a cada viatge.

Aquest segon, per no treballar, retardava el rellotge mentre ell estava de guàrdia i l'avançava quan li tocava vetllar a ell. Així, allargava les seves hores de repòs i escurçava les hores de feina. Un dia jo estava a la guàrdia del segon oficial i vaig consultar el rellotge: eren les onze. Passà mitja hora, aproximadament. Vaig tornar a mirar el rellotge, i, estupefacte, vaig veure que eren les deu en punt. Jo no sabia que els rellotges danesos anessin a l'inrevés. Però un soroll a la cambra va cridar-me l'atenció: vaig observar i vaig adonar-me del primer oficial que, mig vestit, entrava a la seva cabina. L'home s'havia aixecat a retardar el rellotge i així podria reposar dues hores. Que el dimoni el tingui a l'infern!

Vaig navegar amb l'*Svend* tot l'hivern de 1909 a 1910. Fèiem la carrera d'Anglaterra a Noruega, amb carbó i ferro. Vam tocar a molts ports noruecs, molt cap al nord. El febrer de 1910 vam anar a Vadso, a l'altra banda del cap Nord, en el cercle Àrtic i a la mar Blanca. Feia un fred horrible. Vadso és –o era– un poblet ple de gel i de trineus tirats per rens, de banyes formidables. L'única indústria seva era la pesca i el peix escabetxat. La majoria d'habitants eren dones, car allà els homes surten a navegar a l'hivern i no tor-

nen fins a l'estiu següent. Això és una cosa notable a gairebé tots els ports del nord de Noruega: la gran abundància de dones. Aquesta gent de Noruega és molt simpàtica. Gairebé tots són rossos i molt blancs i ben formats. A Bergen vaig estar a punt de casar-me amb una noia del país: sort que no vam entendre'ns prou per discutir sobre els detalls de les noces. A l'altre viatge, ja vaig trobar-la casadeta amb un compatriota seu. Quan la vaig veure, vaig fer-li entendre que no m'agradava la seva inconstància. I ella es posà a riure, amb el seu riure blanc...

A Vadso i altres punts del nord de Noruega em miraven amb molta curiositat; jo era el primer espanyol que aquella gent havia vist. Pocs compatriotes meus han anat tan al nord com jo vaig anar aquell hivern de 1909. I també estic convençut que pocs han passat el fred que jo vaig passar aquell hivern. A alta mar, a una temperatura espantosa, ens feien enfilar a rentar la pintura dels pals. L'aigua se'ns glaçava a les galledes i els dits se'ns enrampaven. L'*Svend* era un vaixell roí i miserable. Finalment, el mes de març de 1910 vam anar a Liverpool i allà vaig desembarcar. Mai més no he vist l'*Svend* ni el canalla del seu primer oficial. Però confio que l'un i l'altre siguin al fons de la mar.

De Liverpool vaig anar a Newcastle en tren, per veure l'interior d'Anglaterra. Però mai no m'ha agradat aquell país. Els anglesos són com la carn rostida que mengen amb tanta abundància: una mica fets. A Newcastle vaig tornar a embarcar. Aquesta vegada al

vapor noruec *Falco*, que salpava cap a Hamburg. Després als Estats Units, a Charleston. Com havia fet amb el *Xalà*, vaig abandonar el vaixell sense permís. Quan un vaixell europeu va a Amèrica, la tripulació va sempre contractada per al viatge d'anada i tornada. Els armadors ho fan perquè els salaris dels mariners americans són superiors als dels europeus. Així, si un mariner europeu vol quedar-se a Amèrica, ha de rompre el contracte i abandonar el vaixell sense permís, és a dir, ha de desertar. Això és el que fan molts.

Això és el que jo vaig fer amb el *Xalà* a Mèxic, i és el que vaig fer amb el *Falco* als Estats Units. Una plàcida tarda de diumenge vaig anar-me'n del vaixell. Abandonava gairebé tota la roba i els diners que se'm devien de jornals, i m'enduia, només, unes postals i les cartes de la meva nòvia de Barcelona, salvades per segona vegada. Avui, en aquest novembre de l'any 1930, quan escric aquestes ratlles, guardo encara aquestes cartes de Lola Closas, la meva xicoteta. Ella s'ha casat; jo també m'he casat. Potser sóc una mica massa sentimental...

* * *

Aquell mateix diumenge, en tren, vaig anar a Savannah, un altre port americà, al sud de Charleston. Allà vaig posar-me en contacte amb alguns espanyols –gallecs gairebé tots– i uns dies més tard m'embarcava al vaporet dels pràctics del port de Savannah. El

nostre treball consistia a romandre ancorats a unes deu milles de la costa, en espera d'algun vaixell que vingués en demanda del port. Quan es presentava, arriàvem un bot i li portàvem un pràctic a bord. Això, que sembla molt fàcil, no ho és gens amb mal temps. De vegades havíem de maniobrar enmig d'un temporal desfet, els bots se'ns omplien d'aigua i havíem de treballar com uns desesperats per buidar l'embarcació i per remar i portar el pràctic al seu destí. Tanmateix, tinc records bons de Savannah, encara que aleshores parlés poc l'anglès. Hi havia una espècie de fonda espanyola, on ens reuníem com a mitja dotzena. Entre nosaltres hi havia un gallec –un altre gallec– que era un dels homes més simpàtics i més ben plantats que he conegut mai. Tenia una trentena d'anys. Al costat de la fonda, hi havia la casa d'un matrimoni americà. Ella era bellíssima. Quan nosaltres sortíem a fer tertúlia a la porta de la fonda, l'americana sortia també a seure a la porta de casa seva. I entre ella i el nostre magnífic gallec –de nom Pesqueira, recordo– es creuaven una sèrie de mirades que almenys haurien estat capaces de produir un incendi. L'americana deia sovint a la mestressa de la fonda que els espanyols érem molt simpàtics. El millor del cas era que Pesqueira no sabia ni una paraula d'anglès, l'americana no parlava ni un mot d'espanyol, i no van dir-se mai ni bon dia! Aquell amor era la cosa més platònica que es pugui imaginar. Fins que un dia Pesqueira s'embarcà de fagoner en un vaixell que anava a la Xina, dos o tres